והן טהורין [א] שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה מכלל דרבנן סברי דברבייה ובהמשכה לא אלא [ב][ג] [הא] דכי אתא רבין א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה מני [ד] לא רבנן ולא ר' אליעזר אלא אמר [ה](א) [ו] רבה לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני היא [א] דתניא [א] שלשת לוגין מים שאובין שנפלו [ז] למים בשנים ושלשה כלים ואפי' בארבעה וחמשה כלים פוסלים את המקוה [ב] יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים [ח] פוסל את המקוה בארבעה וחמשה אין פוסלין את המקוה: ואין מי חטאת [ט] נעשה מי חטאת כו': מאן תנא אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דלא כרבי שמעון [ג] דתניא [ב] הקדים עפר למים פסול ורבי שמעון מכשיר מאי טעמא דר"ש דכתיב [1] ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת [י] ונתן עליו מים חיים ותניא רבי שמעון אומר וכי עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב ממשמעו לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן עפר ונאמר להלן [2] עפר מה להלן עפר ע"ג המים אף כאן עפר על גבי המים ומה כאן הקדים עפר למים כשר אף [יא][ד] כאן הקדים עפר למים כשר והכא [יב] מנלן תרי קראי כתיבי ונתן עליו [יג] אלמא אפר ברישא והדר כתיב מים חיים [יד] אל כלי [א] הא כיצד רצה [טו] עפר למטה רצה עפר למעלה ותנא דידן מאי טעמא אמר לך [טז] סיפיה דקרא [יז] דוקא ונתן עליו לערבן מאי חזית דאמרת סיפיה דקרא דוקא דלמא רישא דוקא [יח] לא מצית אמרת מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה: ואין בית הפרס עושה בית הפרס כו': מתניתין דלא כרבי אליעזר [ה] דתנן רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס [יט] ורבנן עד כמה כי אתא רב דימי אמר ר"ל אמר ר"ש בר אבא

שלש

והן טהורין. כלומר כשר לטבול בו: **מטהרת ברבייה והמשכה.** כשהרוב ממי (של) גשמים שנפלו מעצמן לתוכו והמשיך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חריץ מטהרת השאיבה והיינו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין פוסלין את המקוה דרך המשכה אלא אם כן היו שם עשרים סאין: **מכלל דרבנן כו'.** כלומר מדקאמרת מתני' רבי אליעזר בן יעקב היא ולא רבנן ומתני' לקולא דלישנא דקולא נקיט לה דקתני אין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון [כ] מכלל דרבנן לחומרא פליגי: **אלא הא דכי אתא רבין ואמר שאובה שהמשיכוה כולה כשרה.** שאפילו כל המקוה ממים שאובין דרך המשכה כשר לא רבי אליעזר ולא רבנן: **אלא אמר רב פפא.** רבנן לקולא פליגי והא דכי אתא רבין רבנן היא ומתני' לאו בהכי קמיירי דתימא ר' אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי: **אלא לפי חשבון כלים** [כא] **ויוסף בן חוני היא**[כב]: **שנפלו למקוה.** מן הכלי לתוך המקוה [כג] בהמשכה: **בב' או בג' כלים.** שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם נופל כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דמתני' נמי ה"ק: (ב) [כד](**אלא** [כה] **על מתן אפר.** בשעת מתן אפר נעשו מי חטאת. אלמא בעינן מים ברישא דאי מים בסוף לא הוו מי חטאת דהא בשעת מתן אפר לא נעשו מי חטאת דלא היו שם מים): **דלא כר"ש.** דלר"ש הקדים אפר למים כשר: **דתניא.** גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול [כו](ג) כו': ואמרינן **מאי טעמיה דר"ש דכתיב.** גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': **נאמר כאן.** במי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה וגו' אף כאן [כז] עפר ע"ג מים וזו היא הכשר מצותה לכתחילה: **ומה כאן כו'.** כדמפרש והכא גבי מי חטאת מנלן. אלמא סבירא ליה לר"ש דמי חטאת הקדים עפר למים כשר: **וכתיב מים חיים אל כלי.** דמשמע דהמים יהיו נתונין אל [כח] כלי ולא אל העפר דאל כלי משמע עפר ברישא פסול: **עליו לערבן.** ונתן עליו לאו [כט] למימרא דאם הקדים עפר כשר אלא למימרא להזהר שלאחר שיתן העפר [ל] למים יערבם באצבעו יפה ויחזיר המים שתחתיו עליו: **ואימא**[לא] **רישא דקרא דוקא.** דאפר קודם למים כדכתיב ונתן עליו מים ואל כלי להכי אתא שתהא חיותו בכלי שלא ימלאם בכלי אחר ויערה לכלי זה (ד) אבל זה יתן לתוך המעיין [לב] ויקח המים לתוכו: ומשני **מה מצינו בכל מקום.** כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים [לג] לבדו [ב] והוי למעלה דכולי עלמא מודו דמצוה להקדים המים כדכתיב(ו) ומן העפר וגו': **אף כאן מכשיר למעלה.** הלכך בע"כ סיפיה דקרא לגופיה ורישא לדרשא לערבן: **רבי אליעזר אומר בית הפרס עושה בית הפרס.** כל ארבע השדות שסביב (ה) בית הפרס [לד] [לה] הן אם נחרשו לעפר בית הפרס מטמאין:

שלש

ועוד היכי מצינו למימר דלרבנן [נו] שאיבה שהמשיכה כולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר א"כ קשיא מפרק קמא דתענית (דף יג.) דאמר [נז] (מועלין במרחצאות) ואמרינן בגמרא עלה כל שהוא משום אבילות אסור לרחוץ בין בחמין בין בצונן וכל שהוא משום תענוג בחמין אסור בצונן מותר עד לימא מסייע ליה כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בט' באב וביוה"כ [נח] ואי בחמין טבילה מי איכא בחמין [ז] הא שאובין נינהו ואי כדברי רש"י דשאיבה מטהרת [נט] ברבייה בלא שום מי גשמים אם כן מצינו טבילה בחמין כגון שהמשיכן וע"ק מההיא דתנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ח) ב' מקוואות אחד עליון ואחד תחתון בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בה מ' סאה ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה ואי שאיבה מטהרת ע"י המשכה בלא מים אחרים למה לי נותן בעליון אפילו נתן בקרקע והמשיכן [ס] הוי טהור ועוד דתנן פ"ד דמסכת מקוואות (מ"ד) מי גשמים ומים שאובין שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול [מחצה למחצה פסול] אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כו' והשתא למה לי נתערבו אפי' מים שאובין לבדן כשרין ע"י המשכה ושלח ה"ר שמואל שקיבל מרבותיו שאיבה שהמשיכה כולה טהורה היינו כשיבואו במקוה [סא] [אח"כ] מי גשמים מ' סאה והשתא מיתרצא כל מה שהקשינו ושפיר הוי הך מילתא דרבנן כר"א בן יעקב דלענין צירוף מ' סאה בעינן רוב הכשר וכן משמע מתוך לשון שאלתות דרב אחאי [ח] שכתוב מקוה אחד שנפל בו ג' לוגין מים שאובין פסול ואי אמשכינהו אברזי אגב מרזיבא ואזלי למקוה לא פסלי דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאיבה שהמשיכוה כולה טהורה ואילטרופי מצטרפי למ' סאה דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' אלמא משמע דאית ליה דספיר מיתוקמי הני תרי מילי מילתא דרבי אליעזר בן יעקב ומילתא דרבנן אלמא לא [סב] נגעי אהדדי ור"י השיב לו דספיר מיתוקמא סוגיא דשמעתין לפרושי דמשמע ליה דלרבי אליעזר בן יעקב בעי רוב מי גשמים אבל אם רובן שאובין אפילו אם ירדו אח"כ מ' סאה מי גשמים לא מתכשר ומשום הכי פריך דמילתא דרבנן לא מיתוקמא לא כר"א בן יעקב ולא כרבנן מיהו אומר ר"י דכל מה שהקשה לא קשה מידי דבכמה מקומות בהש"ס מצינו כן דמעיקרא היה מפרש מילתא דחד תנא להחמיר ואח"כ מפרשו להקל בפ"ק דקדושין (דף לז.) [סג] (דבי ר' אליעזר אומר אף החדש דמיבעי ליה בהש"ס אי רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג [סד] וההיא דתענית לא קשה מידי דלטעמיך נמי תיקשי דמצינו שפיר בחמין כגון שהמשיך י"ט סאה חמין לתוך כ"א סאה מי גשמים [סה] אי נמי ע"י עששיות של ברזל שהוחמו ונתנו למקוה כדאמרינן במסכת יומא (דף לא:) גבי טבילה דכ"ג ביוה"כ ושאר משניות שהבאתי דמסכת מקוואות אפשר לאוקומינהו כרבי אליעזר בן יעקב ועוד יש לומר [סו] מההיא דנותן לעליון עד שירדו בתחתון מ' סאה דאתא לאשמעינן דהיכא דיש במקוה מ' סאה מים כשרים אפי' ירדו בו ק' סאה מים שאובין לא יפסלוהו והנראה לפי האמת דאין לעשות מקוה כולהו שאוב ע"י המשכה דאפי' לפירש"י הלכה כר' אליעזר בן יעקב [סז] [דמשנתו] קב ונקי אבל ע"י רדייה והמשכה כשר לכ"ע שאם יש במקוה כ"א סאה מים כשרים מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה ולעשות חריץ בקרקע ולערות שם והמשיכן למקוה עד [סח] שיתמלא כההיא דפ"ד דמסכת מקוואות שהבאתי דקתני אימתי בזמן שנתערבו עד [סט] שיגיעו למקוה הא אסיקנא דע"י רדייה והמשכה לכולי עלמא כשר ונראה דקתני שנתערבו עד [ע] שיגיעו למקוה לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה:

יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין פוסלין. ולפי חשבון דקתני מתני' הכי קאמר ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא א"כ נפלו מכלים לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו שלשה אבל אם נפלו הג' לוגין בד' וה' פעמים לא פסלי ופסק ה"ר אברהם בר דוד דהלכה כיוסף בר חוני לפיכך נראה כששואבין את המקוה לנקותו שנוטלין אותן מים שבתוכו ובאים מים אחרים תחתיהן אין לחוש אפי' אם נשתייר קצת מן הראשונים במקוה ואע"ג שנופל מן הדלי לתוכו והוו להו שם יותר מג' לוגין מים שאובין אפ"ה אין לחוש דמסתמא לא נפלו ג' לוגין משלשה כלים ויש מחמירין שנוקבין את הדלי בכונס משקה משום הך חששא דפי': **הא** כיצד רצה עפר למטה רצה עפר למעלה. וא"ת א"כ גזירה שוה למאי אתא וי"ל דלמצוה בעינן מים תחילה ואח"כ עפר כדכתיב בסוטה (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים ומש"ה אתיא גזירה שוה:

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פ"ה מהל' מקוואות הלכה א טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' טו:

קיז ב מיי' פ"ט מהל' פרה הל"א:

תורה אור השלם

1. וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי: במדבר יט יז
2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי חָרֶשׂ וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם: במדבר ה יז

שינויי נוסחאות

א] נ"ל **שהשאובה.** (יעב"ץ) **ב]** ברבייה והמשכה לא אלא האי דכי (ש"מ) **ג]** (צ"ק) **ד]** מני. ס"א ל"א כמאן כרבנן אי כרבנן מאי אלא לפי חשבון אלא אמר רב פפא לפי וכו' (ש"מ) **ה]** אלא אמר רב פפא (ש"מ) **ו]** ברש"י ובשאלתות איתא רב פפא וכ"א בסמ"ג וכן בתוס' ד"ה אלא אמר איתא הכי והג"ה שם דגרס רבה ליתא, **ז]** שנפלו למקוה בשנים (ש"מ) **ח]** כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין (ש"מ) **ט]** חטאת נעשין מי (ש"מ) **י]** תיבות ונתן עליו מים חיים נמחק (ש"מ) **יא]** אף להלן הקדים (ש"מ) **יב]** והכא והתם מנלן תרי קראי כתיבי (ש"מ) **יג]** עליו מים חיים אלמא (ש"מ) **יד]** מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי. כצ"ל (ר"ב רנשבורג) **טו]** רצה נותן עפר למטה רצה נותן עפר למעלה ותנא קמא מאי טעמא (ש"מ) **טז]** לך רישא דקרא דוקא עליו לערבן. תיבת ונתן נמחק (ש"מ) **יז]** אל כלי דוקא עליו לערבן (צ"ק) **יח]** דוקא אל כלי שתהא חיותן בכלי לא (ש"מ) **יט]** הפרס וחכמים אומרים אין בית הפרס עושה בית הפרס עד כמה. תיבת ורבנן נמחק (ש"מ) **כ]** חשבון ולא קתני שהמים שאובין פוסלין לפי חשבון מכלל (ש"מ) **כא]** כלים פליגי ויוסף (ש"מ) **כב]** היא דתניא כו' שנפלו כו' הד"א וכצ"ל (צ"ק) **כג]** המקוה שלא בהמשכה (ש"מ) ועי' צ"ק. **כד]** רש"ק מ"ז, **כה]** אלא עם מתן (ש"מ) **כו]** פסול ור"ש מכשיר (ש"מ) **כז]** כאן במי חטאת עפר (ש"מ) **כח]** אל הכלי ולא (ש"מ) **כט]** תיבת למימרא נמחק (ש"מ) **ל]** העפר על המים יערבם (ש"מ) **לא]** דילמא (צ"ק) **לב]** המעיין וילקחו המים (ש"מ) **לג]** את המים לבדוק אותה (צ"ק) **לד]** הפרס בית הפרס הן (ש"מ) **לה]** בית הפרס אם (צ"ק) **לו]** נ"ל שאובה וכן בכל הענין (יעב"ץ) **לז]** נועלין את המרחצאו' ואמרינן (ש"מ) **לח]** במאי אילימא בחמין טבילה. (צ"ק) **לט]** נ"א בהמשכה **מ]** והמשיכן לתחתון עצמו הוי (ש"מ) **מא]** במקוה אח"כ מי (ש"מ) **מב]** ומילתא דרבנן אלמא לא פליגי אהדדי ור"י השיב לו דספיר מתוקמא סוגיא דשמעתין לפירושו (ש"מ) **מג]** קדושין גבי רבי (ש"מ) **מד]** פליג וכן גבי מבוי שנטלו לחייו (עירובין לה ע"א) וכן גבי הלמי (שבת קח ע"ב) וההיא (ש"מ) **מה]** גשמים או מקוה שלם שיטיל לתוכו כמה דכיון שהוא שלם אינו נפסל אי (ש"מ) **מו]** דההיא דנותן (צ"ק) **מז]** (צ"ק) **מח]** נ"ל עד שיתמלאו. (רש"ש) **מט]** עד שלא יגיעו למקוה (ש"מ) **נ]** עד שלא יגיעו למקוה (ש"מ)

רבינו גרשום

בהן חריץ כעין צינור ופותקן היינו שמושכן למקוה דרך אותו צינור: **והן טהורין.** ומתבטלין משאובין: **שהשאובה נטהרת ברובה.** אם רובה הוו דלאו שאובין: **ובהמשכה.** דהיינו ופותקן כמו שאמרנו: **מכלל דרבנן** דפליגי עליה דר' אליעזר בן יעקב סברי דברובה והמשכה לא מיתבטל: **אלא הא דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאובה שהמשיכ' כולה.** כל מ' סאין כי האי גוונא טהורה כמאן לא כרבנן ולא כר' אליעזר בן יעקב: **אלא אמר רב פפא מאי אלא לפי חשבון** דקאמר **לפי חשבון כלים** קאמר **וכיוסף בן** חוני: **דתניא שלשת לוגין מים שאובין** שנפלו לתוך המקוה ממש בלא המשכה בין אם היו אותן ג' לוגין בין ב' כלים או ג' בין בד' וה' ונפלו למקוה פסלוהו: **יוסף בן חוני אומר.** אם היו אותן ג' לוגין בב' או בג' כלים ונפלו בו פסלוהו. כיון דבכל כלי לוג או יותר מלוג הוי דבר חשוב ופסול: אבל אם אותן ג' לוגין מחולקין **בד' או ה' כלים** דאין בכל כלי לוג או יותר מלוג לא הוי דבר חשוב לפסול המקוה. **ל"א** כדכתב בסיפא **אלא הא דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאובה** כו' **כמאן** כרבנן ת"ק דר' **אליעזר בן יעקב דמקילי.** הא ליכא למימר האי כרבנן אמאי קאמר ר' אליעזר אלא לפי חשבון מכלל דרבנן מחמרי טפי הא ליכא למימר אי כרבנן אמאי קאמר ר' אליעזר אלא לפי חשבון משמע דאפי' בבציר מהכי פוסלין את המקוה אלא ש"מ מדקאמר ר' אליעזר בן יעקב אלא לפי חשבון מכלל וכו' דא"כ הא דכי אתא רב דימי כו' דלא כתרווייהו אלא לפי חשבון לא ר' אליעזר בן יעקב היא אלא לפי חשבון כלים היא ויוסף בן חוני היא כו'. והיינו כלישנא קמא (בתרא): **אלא עם מתן אפר.** כלומר עד שיתן האפר על גבי המים והלא אפר הוא דשן של פרה. **ונאמר להלן עפר** ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן: וכתב **חיים אל כלי.** כלומר שהמים סמוך לכלי דוקא והאי דקאמר קרא ונתן עליו מים כלומר על העפר (לאו להכי הוא דאתא) [לא להכי כתב] האי ונתן עליו אלא כדי לערבן עפר ומים (ביחד) כתוב ולעולם מים ברישא וממאי דהכי הוא כדרבנן דוקא משום דמה מצינו בכל מקום בסוטה מכשיר למעלה דכתב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים דמכשיר למעלה אף כאן נמי: **ל"א** ות"ק דר' שמעון סבר סיפיה דקרא דוקא חיים אל כלי והיינו כלישנא קמא: **אין בית הפרס עושה בית הפרס.** דשדה שנחרש בה קבר היינו בית הפרס כל השדה הוי ספק טומאה ואין אומרים כל השדות שסביבותיה יהו טמאות דשמא יצא ממנה עצם כשעורה ונכנס באותן שדות אלא אותה שדה לבדה שנחרש בה טמאה והשאר טהורות: **ורבנן עד כמה.** הוא שיעור מקום בית הפרס:

מסורת הש"ס

א) (תוספתא מקוואות פ"ג), **ב)** [תוספתא דמקוואות פ"ג ה"ה ע"ש], **ג)** תוס' דפרה פ"ו ה"ב [סוטה טז: ע"ש], **ד)** [צ"ל להלן וכ"א בילקוט רמז תש"ז], **ה)** אהלות פי"ז משנה ב, **ו)** [במדבר ה], **ז)** [ע' ברכות כ"ב ע"א. (רב"פ)], **ח)** [פרשת אחרי סי' נו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אמר (רבה) תז"מ ונ"ב ג' רש"י **רב פפא:** **(ב)** רש"י ד"ה בשנים וכו' נמי ה"ק הס"ד ואח"כ מ"ה ואין מי חטאת כו' אלא עם מתן אפר: **(ג)** ד"ה דתניא גבי סוטה וכו' פסול ור"ש מכשיר כו' ואמרינן: **(ד)** ד"ה ואימא וכו' לכלי זה אלא זה יתן: **(ה)** ד"ה רבי אליעזר וכו' בית הפרס בית הפרס הן אם נחרשו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא כיצד כו'. פי' בלא ג"ש: **[ב]** רש"י ד"ה ומשני. לבדו נ"ל דל"ג:

מוסף רש"י

הקדים עפר למים. בסוטה, פסול. כדכתיב ונתן אל המים, אלמא מים ברישא, וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, דבעינן כסדר הכתוב בפרשה (סוטה טז:). **מה להלן.** בסוטה, מצותו לכתחילה עפר אל המים כדכתיב בה, אף כאן בפרה עפר אל המים מצותו כן לכתחילה, ולא תימא ונתן עליו דוקא, דמשמע עפר לכתחילה (שם). **ומה כאן.** בפרה הקדים עפר למים כשר. כדמפרש ואזיל (שם). **והכא מנלן.** גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר (שם). **מים חיים אל כלי.** משמע מים לצד הכלי ולא עפר חוצץ בינתים (שם). **ותנא דידן מאי טעמא.** הקדים עפר למים פסול, **אמר לך.** בפרה נמי פסול, **סיפיה דקרא דוקא.** דאל כלי דוקא דמשמע מים ברישא, ונתן עליו לערבן. והא דכתיב ונתן עליו מים לערבן, לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך המים עליו ולערבן (שם). **דלמא רישא דוקא.** אימא עליו דוקא שיהא עפר תחילה והא דכתיב מים חיים אל כלי, לאו למימרא שיהו המים לצד הכלי, אלא למימר שיהא חיותן בכלי, שלא יטול מן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה, אלא בכלי זה ישאבם מן המעיין (שם). **מה מצינו בכל מקום.** בסוטה, **מכשיר למעלה.** עפר הוא המכשיר את המים לבדוק אותה, וכן דם צפור של מצורע שמכשיר את המים להזאה, אף כאן עפר מכשיר את המים (שם).

שיטה מקובצת

והכא והתם מנלן תרי קראי כתיבי. גליון משמע דלא באת הגז"ש אלא ללמד סוטה מפרה דאלו פרה מסוטה לא ילפינן מידי דהא תרי קראי כתיבי, ואפשר פרה מסוטה למצוה ילפינן דאפר למעלה וסוטה מפרה לומר דאינו מעכב: **רצה נותן עפר למטה.** ס"א ורבנן סברי חיים אל כלי דוקא, ונתן עליו לערבן הוא דאתא, וממאי דכי אמרי רבנן דילמא לכדקאמר ר' שמעון מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה. [לישנא אחרינא ות"ק מ"ט אמ' לך וכו' ע"כ, וכן כתבה הרגמ"ה ז"ל]: **מה מצינו בכל מקום וכו'.** גליון האי מה מצינו לאו דוקא הוא אלא גז"ש כדקאמר לעיל נאמר כאן עפר כו' ורבנן נמי מודו בגז"ש כדמשמע התם ג' צריכין שיתרבה עפר סוטה ואפר פרה על המים כו': **תוס' ד"ה ואין המים שאובין וכו' מי גשמים מ' סאה.** עי' בהשמטו' בסוף המסכת: **שם גבי טבילה דכ"ג ביוה"כ.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה יוסף בן חוני וכו' אבל אם נפלו הג' לוגין בד' וה' פעמים לא פסלי.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: